

Др Никола Мијатов
Институт за савремену историју, Београд
nikolamijatov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6499-4484>

Нацистички архитекта социјалистичког стадиона: случај Градског стадиона у Вршцу

АПСТРАКТ: Рад сагледава процес изградње фудбалског стадиона у Вршцу у првим годинама након ослобођења Југославије 1945. године. Стадион је пројектовао архитекта Вилхелм Кезе, који је био међу заробљеним Немцима у логорима у Вршцу. Ради ангажовања на овом пројекту, Кезеу је као заробљенику додељен посебан статус, што му је омогућило извесну слободу кретања и рада. Главну радну снагу чинили су немачки заробљеници, који су свакодневно, у организованој поворци, пролазили кроз град на путу ка стадиону. Грађевински материјал за камене трибине допреман је са обронака Карпата. Стадион је подигнут у релативно кратком року, што је тадашња комунистичка власт истицала као пример ефикасне и квалитетне изградње спортске инфраструктуре. У званичној пропаганди истицано је да је стадион дело комунистичке омладине, док је чињеница да су у његовој изградњи доминантно учествовали немачки ратни заробљеници углавном прећутана.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: спорт, Вршац, стадион, Вилхелм Кезе

Увод

Нова комунистичка власт СФРЈ полагала је много на спорт који је постао интегративни део социјалистичке идеологије. Узор је тражен у СССР-у, где је спорт био значајан аспект свакодневног живота, али и средство за придобијање омладине за чланство у партији. Сâм Јосип Броз Тито истакао је на једном од првих послератних заседања Политбироа да је управо спорт начин да се омладина привуче новој социјалистичкој идеологији и тиме уведе у политички живот нове Југославије.¹

Узор је тражен у првој земљи социјализма – Совјетском Савезу. Темеље социјалистичког приступа спорту поставио је Владимир Иљич Лењин, а даљи правац развио Јосиф Висарионович Стаљин. Спорт је требало да буде у служби земље и изградњи њеног социјализма. У значајној мери је милитаризован и имао је функцију предвојничке обуке. Спорт је требало да буде масован и свима доступан, а нарочита пажња придавана је женском спорту, који је функционисао као инструмент еманципације преко ког ће жене постати равноправни градитељи социјалистичког друштва.²

У СФРЈ је изградња новог социјалистичког спорта започела већ у завршним фазама ослобођења земље. Организована су нова спортска друштва која су рефлектовала социјалистичку идеологију, међу којима су Црвена Звезда, Партизан, Машинац, Пекар, Динамо итд. Друштва су настала на широкој основи и садржала су више спортских дисциплина, са идејом да се појединац свестрано развија кроз учешће у различитим спортовима. У земљи „радног народа“, како је то Кардељ дефинисао, није могао постојати професионални спортиста, па су сва спортска друштва у теорији била постављена на аматерским основама.³

Међутим, у контексту Хладног рата, у оквиру ког се међународни престиж држава често мерио спортским успесима, простора

¹ Архив Југославије (АЈ), фонд 507, ЦК СКЈ, Политбиро 1945–1978, Сједница ЦК КПЈ 25. 11. 1945.

² Више о спорту у СССР-у у: *James Riordan, Sport in Soviet Society: development of sport and physical education in Russia and the USSR* (Cambridge University Press, 2010).

³ Nikola Mijatov, *Sport u službi socijalizma: Jugoslovensko iskustvo 1945–1953* (Beograd: Čigoja štampa; Institut za savremenu istoriju, 2020), 219–223, 341–402; Edvard Kardelj, *Socijalistički savez radnog naroda* (Beograd: Borba, 1984), 11.

за аматеризам било је све мање. Тако је и Југославија кренула путем професионализма, у оквиру ког су најуспешнији тимови формирани у оквиру највећих спортских друштава, па су, на пример, врата Фудбалског клуба *Црвена звезда* била доступна искључиво професионалним играчима.. У почетку, професионалци своје плате нису добијали директно, већ путем хранарина, које су знале бити веће и од неких директорских плата. Постепено, професионализам се у потпуности увукао у југословенски спорт, па се он у том погледу све мање разликовао од спорта у капиталистичким земљама.

Ипак, један од кључних постулата новог социјалистичког спорта била је доступност. Сваки грађанин нове Југославије требало је да обезбеди услове да се бави спортом, што је подразумевало изградњу спортске инфраструктуре, развој школског спорта и укључивање широких слојева становништва у физичку културу као важан сегмент социјалистичког начина живота.⁴ Иза тога се крила и милитаризација спорта, која је спорт практично начинила делом предвојничке обуке.⁵ Овај процес захватио је и Вршац, који је одмах после ослобођења кренуо путем социјалистичке изградње.

Ослобођење Вршца и прве године социјалистичке власти

Вршац је ослобођен од нациста 2. октобра заједничким наступањем Црвене армије и јединица Југословенске армије. Специфичност Баната била је у томе што је током читавог рата био под немачком окупацијом и специјалним режимом, с обзиром на то да се у њему налазила значајна немачка мањина, тзв. фолксдојчери. Поред њих, у

⁴ Готово индентично стање било је и у Крушевачком округу. Више о томе у: Никола Мијатов, Немања Митровић, „Прве године социјалистичког фудбала у Крушевачком округу 1945-1949“, *Жупски зборник* 13 (2024): 95–111.

⁵ Више о милитаризацији југословенског спорта у: Никола Мијатов, „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945–1950“, *Војноисторијски гласник* 1 (2017): 156–172; Марко Милетић, „Предвојничка обука у Југославији 1948-1958“, *Istorija 20. veka, god. 40* (1/2022): 129–148; Марко Милетић, „За одбрану Републике“ – План за оснивање масовне организације за ванармијског војно васпитање“, *Војноисторијски гласник* 2 (2021): 243–263; Марко Милетић, *Политика одбране Југославије (1945-1959)*, (Београд: Институт за савремену историју, 2023); Илија Кукобат, „Ваздухопловни савез Југославије 1945-1953: Скица за историју једне друштвене и спортске организације у социјалистичкој Југославији“, *Војноисторијски гласник* 2 (2018): 159–188.

Вршцу се налазила и значајна румунска мањина.⁶ Комунисти нису имали поверења у Румуне, па је поједине од њих хапсила власт, али се настојало да се интегришу у нову, социјалистичку Југославију.⁷ Са друге стране, фолксдојчерима се ништа није веровало, а убрзо су уследила и хапшења, формирање радних логора и масовне ликвидације сарадника окупатора, као и обичних Немаца, староседелаца Баната. Око 200.000 становника Баната нашло се у немилости нове комунистичке власти.⁸

Наређење је дошло са самог врха: Јосип Броз Тито писао је генералу Пеку Дапчевићу октобра 1944: „Пошаљи ми хитно преко Беле Цркве за Вршац једну од најбољих јаких бригада, евентуално крајишку. Потребна ми је да очистим Вршац од швапских становника”.⁹ Стигла је Прва крајишка бригада коју је предводио Стево Рауш. Он се 23. октобра састао са Титом и како је навео: „Поставио нам је слиједећи задатак – да што пре очистимо Вршац, Панчево и околину од остављених њемачких диверзантских група које су уз помоћ и подршку Фолксдојчера, ту и тамо, изводиле диверзије, нарушавале мир и спокојство народа. Нашом акцијом, према Титовој замисли, требало је рашчистити ситуацију”.¹⁰

У околини Вршца оформљено је неколико радних логора за фолксдојчере. Извештај бригаде сведочи о току акције: „У Вршцу смо покупили све Швабе и Мађаре у логор, осим оних који су се добро држали... Ових дана извршићемо хапшење Њемаца по овдашњим околним селима”.¹¹ У самом граду логор је направљен на железничкој станици, под називом Камп 233. Услови заточеништва били су нехумани,

⁶ Zoran Janjetović, *Between Hitler and Tito: The disappearance of the Vojvodina Germans* (Belgrade: Z. Janjetović, 2000), 57, 67–72.

⁷ Nemanja Mitrović, *Decenija iskušenja: Jugoslovensko-rumunski odnosi 1948–1958*, (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2024), 179–188.

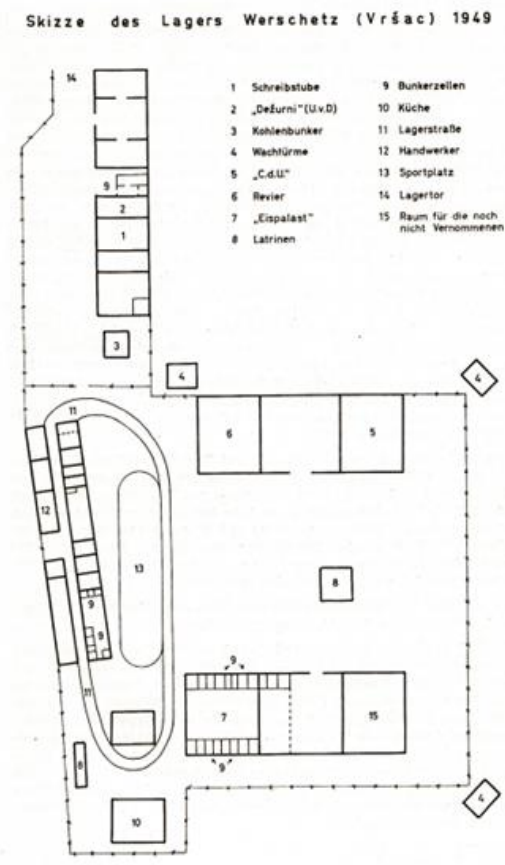
⁸ Janjetović, *Between Hitler and Tito: The disappearance of the Vojvodina Germans*, 196.

⁹ „Tito Peku Dapčeviću”, Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, 24, ur. Pero Damjanović (Beograd: Komunist, 1982), 88; Vladimir Petrović, *Etničko čišćenje: Geneza koncepta* (Beograd: Institut za savremenu istoriju; Arhipelag, 2019), 188.

¹⁰ Petrović, *Etničko čišćenje*, 188.

¹¹ Digitalni centar Instituta za savremenu istoriju (DISI), Kolekcija veštačenja: Srđan Svetković, *Veštačenje u procesu rehabilitacije Jozefa Bera pred Višim sudom u Pančevu*, Reh. br. 09/18,4.

владале су заразне болести, а била су учестала и злостављања заробљеника од стране нових комунистичких власти.¹²

Aus WK.II. Die deutschen Kriegsgefangenen in Jugoslawien 1941-1949 von K.W. Böhme

Слика 1: План кампа 233 (Извор: Nikola Mijatov, „Different Ideologies, Same Infrastructures: The Case of Yugoslav Stadiums“, *Taming The Yugoslav Space: Continuities and Discontinuities in Coping with the Infrastructural Challenges of the 20th Century*. Editors: Danijel Kežić, Vladimir Petrović, Edvin Pezo (Belgrade: Institute for Contemporary History; Regensburg: Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, 2023), 262)

¹² Историјски архив Бела Црква, фонд Команда места Вршац, 1944, 167, Команда места Вршац, 4. 12. 1944.

Истовремено је започела и обнова ратом разорене Југославије. Један од задатака нових комунистичких власти била је изградња спортских објеката у сврси изградње нове социјалистичке физкултуре. Постојећи спортски објекти били су током рата уништени, а и недовољно одговарајући за нову физкултуру, узимајући у обзир то да су махом били соколски домови из периода Краљевине Југославије. Ратна штета на спортским објектима у држави процењена је на око 1.000.000.000 динара. Крај рата дочекало је 3.485 објеката углавном у потпуно руинираном стању.¹³

У склопу Петогодишњег плана била је и масовна изградња стадиона. На IV пленуму Фискултурног Савеза Југославије донета је одлука да се и гради 13 „великих и модерно уређених стадиона“. Укупно би на њима наступало преко 30.000 спортиста, пред око 350.000 гледалаца. Највећи стадион био је централни – стадион ЈНА – који је могао да прими око 80.000 људи. Ван ових великих пројеката, план је предвиђао изградњу око 2.000 мањих стадиона, и то кроз употребу добровољне радне снаге и коришћење месних материјалних средстава. У изградњу је требало да се укључе организације попут Народне омладине, Јединствених синдиката и Југословенске армије.¹⁴

Свеукупно, план је био оптимистичан и свеобухватан, а доступан је и податак да је после три године, 1950, изграђено око 3.000 нових спортских објеката, а да је око 3.600 њих реновирано.¹⁵

Спортски живот у Вршцу започет је одмах по ослобођењу. Међутим, започет је и „хулигански живот“. Феномен насиља у фудбалу добио је на замаху после Другог светског рата и мимо њега нису остале ни СФРЈ ни Вршац. Године 1946. догодио се инцидент при гостовању Фудбалског клуба *Закић* из Расинског округа. У штампи је пренесено да је *Закић* Вршчанима оставио пријатан утисак.¹⁶ Међутим, пратећи даље активности тог клуба, сазнајемо да је читава прва

¹³ Мирослав Креачић, *Спорт у Југославији* (Београд: Југословенска књига, 1950), 14.

¹⁴ *IV plenum Centralnog odbora Fiskulturnog saveza Jugoslavije* (Београд: Centralni odbor Fiskulturnog saveza Jugoslavije, 1947), 11–12; Креачић, *Спорт у Југославији*, 14; АЈ, фонд 321, Комитет за Фискултуру, ф–8, Записник са закључцима II пленарног састанка Комитета за фискултуру Владе ФНРЈ 20–21. 8. 1947; Извештај о раду Комитета за фискултуру Владе ФНРЈ у току 1947.

¹⁵ Мијатов, *Sport u službi socijalizma: Jugoslovensko iskustvo 1945–1953*, 205.

¹⁶ *Победа*, 23. 8. 1946.

постава убрзо по посети суспендована због неспортског понашања у Вршцу, али без даљих навода о томе шта се заправо догодило.¹⁷ Инцидент је морао бити велики јер је убрзо промењена и читава управа *Закића*.¹⁸ Шта се тачно у Вршцу догодило, можемо само да нагађамо јер је штампа у том тренутку била дубоко цензурисана и инциденте на фудбалским теренима најчешће није преносила.

Вршац није имао свој стадион, па је одмах после рата започет процес његове изградње. Иницијатива је потекла од вршачких фудбалера, који су захтевали терен на којем би могли да играју. Убрзо су иницијативу проширили и захтевали стадион на коме би тренирали и атлетичари, а који би имао трибине и са којих би Вршчани навијали за свој тим.¹⁹

Нацистички архитекта социјалистичког стадиона

Школованих архитеката у послератној Југославији хронично је недостајало. Ако се узме у обзир обим обнове разорене земље, архитекте су припадале групи стручњака чији се недостатак највише осетио.

За изградњу Вршачког стадиона решење је нађено на неуобичајном месту – у логору на железничкој станици, где је био заточен Вилхелм Кеце. Пре рата био је део архитектонског тима који је пројектовао низ стадиона за Олимпијске игре одржане у Берлину 1936. године.²⁰ Тврдио је да је био део велике групе од дванаест архитеката који су, између осталог, пројектовали и чувени стадион у Нирнбергу. Његове тврдње извори не потврђују у потпуности, па је могуће да је претеривао у својим достигнућима како би добио бољи третман као логораш. Ипак, због хроничног недостатка архитеката, Кеце је ангажован од стране комунистичких власти.

Изградња стадиона ушла је у пројекат Првог петогодишњег плана и започела 1946. Око 120 заробљеника свакодневно је радило на његовој изградњи. Кључни камп био је Камп 233, на месту данашње железничке станице у Вршцу, одакле су сви заробљеници и

¹⁷ *Победа*, 13. 9. 1946.

¹⁸ *Победа*, 20. 9. 1946; Никола Мијатов, „Први кораци социјалистичког спорта у Расинском округу 1945–1949“, *Жупски зборник* 12 (2023): 201.

¹⁹ Božidar Grbić, *Gol linija: monografija fudbalskog kluba „Vršac“* (Vršac: Književna opština Vršac, 2005), 197.

²⁰ Grbić, *Gol linija*, 198.

радници довођени. Главни архитекта, Вилхелм Кезе, имао је захтев да градитељи стадиона буду делимично повлашћени у самом логору. Колона радника и заробљеника свакодневно је пролазила кроз град, од железничке станице до градилишта. Рад је био веома напоран, узимајући у обзир то да је камен за трибине доношен са обронака Карпата.²¹

Свакога дана колоне заробљеника ишле су из кампа на рад на стадиону. Пошто се камп налазио на другој страни града, колона је морала продефиловати практично кроз читав Вршац. Основу радне снаге чинили су заробљени Немци, али им је на лицу места помагала и омладина Комунистичке партије.²² После непуне три године стадион је био завршен, што је представљало рекордан рок за тадашњу Југославију. Пример изградње вршачког стадиона коришћен је у штампани да се истакне способност социјалистичких градитеља и да се подстакну други градови да прате његов модел. Оно што није навођено била је чињеница да је изграђен рукама затвореника. Уместо тога, наводило се да је комунистичка омладина Вршца била та која је ударничким радом завршила пројекат у рекордном року.

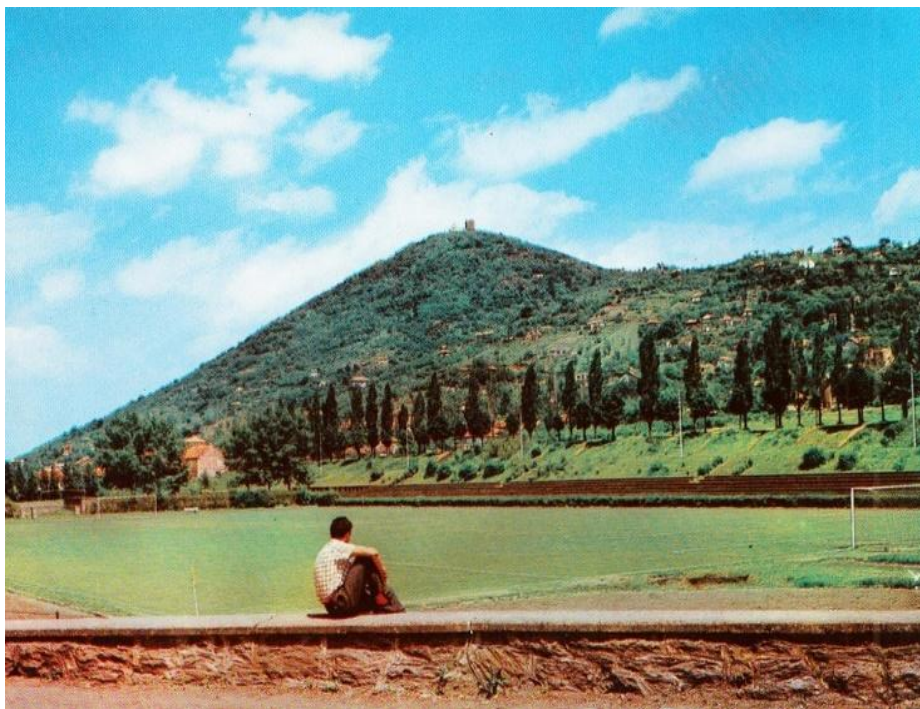
Тако је стадион био завршен две године пре рока, већ 1948. године, а свечано је отворен већ следеће, 1949. Отварању су присуствовали омладинци и спортисти града Вршца, а приређена је и спортска парада.²³ Стварни градитељи нису ни помињани а логор је расформиран марта 1948. године.²⁴ Стадион стоји и данас у свом оригиналном облику. Неколико је пута реновиран, додаване су столице на каменим трибинама, али његова суштина остала је непромењена.

²¹ АЈ, фонд 117, Савез Синдиката Југославије, ф–20, Саветовање представника Фискултурног одељења Централног одбора ССЈ са представницима главних и обласних одбора и месних синдикалних већа, 8–9. 10. 1949; Креачић, *Спорт у Југославију*, 16.

²² Nikola Mijatov, „Different Ideologies, Same Infrastructures: The Case of Yugoslav Stadiums“, *Taming The Yugoslav Space: Continuities and Discontinuities in Coping with the Infrastructural Challenges of the 20th Century*, eds. Danijel Kežić, Vladimir Petrović and Edvin Pezo (Belgrade: Institute for Contemporary History; Regensburg: Leibniz-Institut für Ost-und Südosteuropaforschung, 2023), 261–264.

²³ Креачић, *Спорт у Југославију*, 16; Grbić, *Gol linija*, 199.

²⁴ Janjetović, *Between Hitler and Tito*, 289.

Слика 2: Градски стадион Вршац (Извор: <http://fudbalvrsac.blogspot.com/2018/01/vrsacki-gradski-stadion.html>), приступљено: 24. 5. 2025.

Занимљива је и даља судбине архитекте Вилхелма Кезеа. Он се оженио са Вршчанком, за коју је познато само презиме – Георгијевић. Заједно са њом напустио је Југославију и вратио се у Немачку. Постоје наводи да је до краја живота чувао лепу успомену на Вршац и да се често враћао у град.²⁵

Закључак

Преко Вршачког стадиона и његове изградња преломиле су се идеологије 20. века. Пре свега ту је идеологија комунизма, која је много полагала на спорт као инструмент привлачења пре свега омладине партији. Зарад тога, одмах у првим послератним годинама започет је амбициозни пројекат изградње стадиона, који је постао епицентар

²⁵ Aleksandar Milenković, *Urbani sentimenti (Anahronika lepe varoši)* (Vršac: Društvo Vršac lepa varoš, 2000), 211.

спортског живота вароши. Потом је ту и идеологија нацизма, у оквиру које је немачки архитекта Вилхелм Кезе био тај који је пројектовао један социјалистички стадион, ослањајући се на своја нацистичка искуства.

Ако сагледамо дубље, идеологија спорта управо преко вршачког стадиона стоји изван идеологија комунизма и нацизма. Спорт је подједнако значајан и присутан у обе тоталитарне идеје 20. века и може се рећи да је злоупотребљен и стављен службу истих. Са друге стране, стадион је обе идеологије надживео. Нацизам се урушио падом Берлина 1945, а комунизам се делимично урушио падом Берлинског зида 1989. године. Вршачки стадион је превазишао нестанак идеологије која га је изградила и у новом веку стоји и служи својим спортистима и суграђанима као место окупљања, спорта и рекреације. Тако сагледан, овај стадион спада у феномен отпорних инфраструктура које опстају ван државних идеологија и налазе своју сврху у свим режимима, било комунистичким или демократским.²⁶

Ток изградње стадиона показује низ историјских вектора који су се преко њега преломили. Не само да је главни архитекта био Немац, већ су и кључни градитељи били заробљени фолксдојчери из оближњих логора. Све то проналазимо у архивима, док се у штампи тога времена поносно истицало да је заправо изградња дело социјалистичке омладине нове Југославије.

Библиографија

Архиви

Архив Југославије. Фонд 117, Савез Синдиката Југославије; Фонд 321, Комитет за Фискултуру; Фонд 507, ЦК СКЈ; Фонд 321, Комитет за Фискултуру.

Историјски архив Бела Црква, фонд Команда места Вршац.

Digitalni centar Instituta za savremenu istoriju (DISI), Kolekcija veštačenja: Srđan Cvetković, *Veštačenje u procesu rehabilitacije Jozefa Bera pred Višim sudom u Pančevu*, Reh. br. 09/18,4.

²⁶ Више о отпорним инфраструктурама у: *Taming The Yugoslav Space: Continuities and Discontinuities in Coping with the Infrastructural Challenges of the 20th Century*, Editors: Danijel Kežić, Vladimir Petrović and Edvin Pezo (Belgrade: Institute for Contemporary History; Regensburg: Leibniz-Institut für Ost-und Südosteuropaforschung, 2023).

Штампа:

Победа, 1946.

Објављени извори:

IV plenum Centralnog odbora Fiskulturnog saveza Jugoslavije. Beograd: Centralni odbor Fiskulturnog saveza Jugoslavije, 1947.

Литература:

Broz, Josip Tito. *Sabrana djela*. Vol. 24: Urednik Pero Damjanović. Beograd: Komunist, 1982.

Grbić, Božidar. *Gol linija: monografija fudbalskog kluba „Vršac“*. Vršac: Književna opština Vršac, 2005.

Janjetović, Zoran. *Between Hitler and Tito: The disappearance of the Vojvodina Germans*. Belgrade: Z. Janjetović, 2000.

Kardelj, Edvard. *Socijalistički savez radnog naroda*. Beograd: Borba, 1984.

Креачић, Мирослав. *Спорт у Југославији*. Београд: Југословенска књига, 1950.

Кукобат, Илија. „Ваздухопловни савез Југославије 1945–1953: Скица за историју једне друштвене и спортске организације у социјалистичкој Југославији“. *Војноисторијски гласник* 2 (2018): 159–188.

Мијатов, Никола. *Sport u službi socijalizma: Jugoslovensko iskustvo 1945–1953*. Beograd: Čigoja štampa; Institut za savremenu istoriju, 2020.

Мијатов, Никола. „Југословенски спорт у служби јачања одбрамбене моћи земље 1945–1950“. *Војноисторијски гласник* 2 (2017): 156–172.

Мијатов, Никола. „Prvi koraci socijalističkog sporta u Rasinskom okrugu 1945–1949“. *Župski zbornik* 12 (2023): 193–204.

Мијатов Никола и Митровић Немања. „Прве године социјалистичког фудбала у Крушевачком округу 1945–1949“. *Жупски зборник* 13 (2024): 95–111.

Nikola Mijatov, „Different Ideologies, Same Infrastructures: The Case of Yugoslav Stadiums“. In: *Taming the Yugoslav Space: Continuities and Discontinuities in Coping with the Infrastructural Challenges of the 20th Century*. Edited by Danijel Kežić, Vladimir Petrović and Edvin Pezo. 253–269. Belgrade: Institute for Contemporary History; Regensburg: Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, 2023.

- Milenković, Aleksandar. *Urbani sentimenti (Anahronika lepe varoši)*. Vršac: Društvo Vršac lepa varoš, 2000.
- Miletić, Marko. „Predvojnička obuka u Jugoslaviji 1948–1958”. *Istorija 20. veka*, god. 40 (1/2022): 129–148.
- Милетић, Марко. „За одбрану Републике” – План за оснивање масовне организације за ванармијског војно васпитање”. *Војноисторијски гласник* 2 (2021): 243–263.
- Милетић Марко. *Политика одбране Југославије (1945–1959)*. Београд: Институт за савремену историју, 2023.
- Mitrović Nemanja. *Decenija iskušenja: Jugoslovensko-rumunski odnosi 1948–1958*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2024.
- Petrović, Vladimir. *Etničko čišćenje: Geneza koncepta*. Beograd: Institut za savremenu istoriju; Arhipelag, 2019.
- Riordan, James. *Sport in Soviet Society: development of sport and physical education in Russia and the USSR*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Taming The Yugoslav Space: Continuities and Discontinuities in Coping with the Infrastructural Challenges of the 20th Century*. Edited by Danijel Kežić, Vladimir Petrović and Edvin Pezo. Belgrade: Institute for Contemporary History; Regensburg: Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, 2023.

Nikola Mijatov, PhD

Institute for Contemporary History

Belgrade, Serbia

nikolamijatov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6499-4484>

Nazi architect of a socialist stadium: the case of the City Stadium in Vršac

The construction of the Vršac Stadium is a complex historical phenomenon that was previously shaped by the totalitarian ideologies of the 20th century. Immediately after the liberation from the Germans, the new socialist government took on the task of building a stadium that would become the center of sports life. Given the lack of skilled architects, a solution was found in an unusual place: among the captured Volksdeutsche in the camp was the German architect Wilhelm Keze. Before the war, he was part of the renowned team of architects that designed the stadiums for the 1936 Olympic Games held in Nazi Germany. Keze was hired to apply his experience in building Nazi stadiums in Vršac, to the construction of what is now a socialist stadium. The project was completed in 1949 when the stadium was officially opened. The construction itself was mainly carried out by prisoners from a nearby camp, but the press presented the stadium as the result of the hard work of socialist youth. Every day, thousands of prisoners walked from the train station to the stadium to do hard labor. The stones for the stands were dragged from the Carpathians. The stadium still stands today and is the center of Vršac's sports life; it has outlived both the ideology of Nazism and socialism and is a clear indicator that sport is a supra-ideological phenomenon. It is interesting that Keze, although he was practically a prisoner, fell in love with Vršac and was always happy to return to the city in which he was imprisoned.

KEYWORDS: sport, Vršac, stadium, Wilhelm Keze